

- психодіагностика (спостереження, бесіда, тестування);
- тренінги з розвитку професійної пам'яті, уваги та спостережливості;
- психофізичні тренінги з подолання перешкод (ускладнення, полоса перешкод, лабіринти);
- ідеомоторне тренування;
- тренінги з використанням елементів несподіванки, дефіциту часу, шумових і вогневих ефектів (морально-психологічна смуга);
- тренінги з освоєння ситуацій, пов'язаних зі сприйняттям страждань, крові, поранень, травм, убитих;
- навчання основам аутогенного тренування;
- тренінги самонавіювання, самопереконання, настрою;
- СОПТ – ситуативно-образне психорегулююче тренування (уявне перерахування працівником необхідних індивідуально-ціннісних якостей та ситуацій, які йому вдалося вирішити).

Доцільність практичних занять, тренінгів зумовлюється існуванням психологічної закономірності: людина, яка неодноразово потрапляла у важкі умови і впоралася з ними, має більше шансів вийти з честю з чергової екстремальної ситуації, ніж та, яка ніколи в них не потрапляла.

Проведений аналіз умов роботи з виконання службових завдань працівниками поліції показав необхідність удосконалення методів формування психологічної стійкості до фруструючого та стресогенного впливу екстремальних ситуацій професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридична психологія: монографія. Харків: Титул, 2006. 750 с.
2. Бандурка А. М., Землянская Е. В. Психологія керівника: монографія. Харків: Золота мілья, 2013. 720 с.
3. Бандурка О. М., Венедиктов В. С., Тімченко О. В., Христенко В. С. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посіб. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2005. 319 с.
4. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Одержано 12.02.2017

Рассмотрены вопросы психической устойчивости работника полиции, обеспечивающей ему возможность противостоять жизненным трудностям, неблагоприятному давлению обстоятельств, сохранять здоровье и работоспособность в экстремальных ситуациях. Психическая устойчивость определена как основа готовности к служебной деятельности в сложных ситуациях, формирующаяся в процессе профессиональной подготовки полицейского.

Ключевые слова: *психическая устойчивость, экстремальные условия служебной деятельности, стрессоустойчивость, психическая готовность.*

УДК 159.9.34

Лариса Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕСУРСНОСТІ ЗЛОЧИНЦІВ

Висвітлено результати вивчення ресурсності злочинців, їх здатність актуалізувати власні психологічні ресурси за умов депривації та особливості прояву стійкості життєвого світу.

Ключові слова: *ресурсність, ресурсність злочинців, депривація, стійкість життєвого світу.*

Інтерес науковців до феномену ресурсності особистості зумовлено важливою роллю психологічних ресурсів в забезпеченні життєдіяльності людини у кризових та екстремальних життєвих умовах на усіх етапах її життєвого шляху. Різні аспекти проблеми психологічних ресурсів особистості розглядалися в працях О. Ю. Ажиппо, К. О. Абульханової-Славської, Н. Є. Водоп'янової, А. Г. Маклакова, Є. А. Петрової, Є. Ю. Рязанцевої, О. С. Штепи і інших.

Ресурсний підхід активно застосовується для структурного аналізу психологічних проблем особистості, зокрема, як концептуальна основа для характеристики розвитку особистості [1]. Тема «ресурсів» особи охоплює широкий спектр актуальних проблем ресурсного забезпечення людини як суб'єкта, серед них:

- потенціали та ресурси адаптації до складних умов і обставин життя і праці;
- ресурси життєстійкості і динаміка їх зміни в процесі життя і професіоналізації;
- ресурси професійного становлення і ефективності суб'єктів праці;
- ресурси подолання професійних і особистісних криз;
- ресурси протидії професійно-особистісним деформацій і збереження професійного здоров'я;
- динаміка і «вага» ресурсів на різних етапах професіоналізації;
- обумовленість ресурсів людини зовнішніми і внутрішніми детермінантами – активністю людини як суб'єкта;
- технології збереження ресурсів професійного здоров'я[2; 3].

Вимушена зміна умов життєдіяльності та звичного середовища, розрив соціальних зв'язків, суорова регламентація життя й частковий сенсорний голод, обмежене спілкування, які виникають внаслідок ув'язнення у злочинців, вимагають їх повноцінно й ефективно застосовувати власні внутрішні резерви. Внутрішні ресурси – це частина внутрішнього світу та інструмент для взаємодії із зовнішнім світом, потенціал досвіду і одночасно творець нових знань і вмінь»[4, с 39]. Зазначимо, що перебування за ґратами впливає на усталеність життя людини, тобто ступень стійкості життєвого світу особистості має тенденцію до зниження, отже завдяки наявним ресурсам відбувається її пристосування до специфічного кримінального середовища, адаптація до стресогенних умов ув'язнення. За думкою дослідника С.Хобфолла, персональні ресурси містять те, що є цінним для людини та допомагає їй адаптуватися до стресових ситуацій. Він поділяє їх на зовнішні – соціальні та внутрішні – «душевні» (психологічні). Втрата зовнішніх та/або внутрішніх ресурсів переживається людиною як суб'єктивне неблагополуччя і стан психологічного стресу. Вітчизняний науковець О.С. Штепа розуміє ресурсність особистості як здатність людини актуалізувати власні психологічні ресурси з метою саморозвитку, саморозкриття у взаєминах та надання підтримки іншим. За її думкою, характеристиками психологічної ресурсності, є знання людиною власних психологічних ресурсів, уміння оновлювати та використовувати свої психологічні ресурси [3].

Для вивчення особливостей психологічної ресурсності злочинців було сформовано дві групи: група № 1 – жінки, всього 87 осіб у віці 21–58 років та група № 2 – чоловіки, всього 92 особи у віці 20 -53 роки, які відбувають покарання за вчинення корисливих та насильницьких злочинів в Харківській області. У дослідженні психологічної ресурсності було використано відповідну методіку О.С. Штепи та методіку «Стійкість життєвого світу людини» І. О. Логінової. Результати вивчення особливостей психологічної ресурсності злочинців наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники рівня психологічної ресурсності злочинців (%)

Рівень ресурсності	жінки	чоловіки	p
високий	37,4	18,5	0,05
середній	44,1	54,2	
низький	18,5	27,3	

Як свідчать результати дослідження, у 37 % жінок-злочинниць вірогідно вищий рівень ресурсності, ніж у чоловіків-злочинців, за середнім та низьким рівнями психологічної ресурсності розбіжностей в групах не виявлено. Більше третини злочинниць перебувають у ресурсному стані, що дозволяє критично ставитися до себе та до ситуації, використати шанс здолати труднощі та перешкоди. Незважаючи на перебування в колонії, жінки демонструють конструктивний характер прояву стійкості свого життєвого світу, обирають адекватний «економний» спосіб життя за умов депривації, тобто уникають конфліктів з персоналом установ та іншими засудженими, очікують звільнення з певними планами на майбутнє свого життя, підтримують зв'язки з родиною. Отримані дані узгоджуються із результатами досліджень таких вчених, як Р.Лазарус та Р.Лейнер, котрі виявили особливості сприймання людиною стресової ситуації як результат співвідношення між характеристиками стресового виклику та ресурсами особистості. Досліджувані з середнім рівнем психологічної ресурсності в обох групах складають більшість. Їм притаманна вимагаюча поведінка, вони використовують раніше сформовані форми взаємодії зі світом, оточенням не беручи до уваги наявні умови життєвої ситуації – перебування за ґратами, звідси – конфлікти з іншими засудженими, непорозуміння зі персоналом установ, розпливчаті плани свого життя «на волі». Поганіше за всіх адаптуються у суспільстві та середовищі засуджені з низьким рівнем психологічної ресурсності. Серед них велика кількість осіб, що є залежними від алкоголю та наркотичних речовин. Їх характеризує низький ступень стійкості власного життєвого світу, вони інфантильно оцінюють себе, ситуації, зазвичай, діють неконструктивно.

Список бібліографічних посилань

1. Микитюк С.О. Витоки наукових основ ресурсного підходу. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 2. С. 83–88.
2. Сергиенко Е. А. Контроль поведения: индивидуальные ресурсы субъектной регуляции. *Психологические исследования*. 2009. № 5 (7). URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2009n5-7/223-> (дата звернення: 17.02.2017).
3. Штепа О. С. Емпіричне вивчення психологічних ресурсів особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. 2011. Том 11, Вип. 4, ч. 2. С. 335–361.
4. Кумышева Р. М. Внутренние ресурсы человека в его взаимодействии с внешним миром // Психология человека в современном мире: материалы Всероссийской юбилейной науч. конф., посвящ. 120-летию со дня рождения С.Л. Рубинштейна (Москва, 15–16 октяб. 2009 г.)/Рос. акад. наук; Ин-т психологии. М.: Ин-т психологии РАН, 2009. Т. 5. С. 37–45.

Одержано 19.02.2017

Представлены результаты изучения ресурсности преступников, их способность актуализировать собственные психологические ресурсы в условиях депривации и особенности проявления устойчивости жизненного мира.

Ключевые слова: ресурсность, ресурсность преступники, депривация, устойчивость жизненного мира.

УДК 159.922.316.77

Олександр Юрійович ШЛОМІН,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3682-6387>

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Розглянуто зміст комунікативної компетентності поліцейського, що являє собою сукупність надбаних знань, умінь та навичок, тобто компетенцій, за допомогою яких він може ефективно взаємодіяти й спілкуватися у професійних ситуаціях.

Ключові слова: компетентність, поліцейський, комунікативна компетентність, комунікація.